כענין שנאמר ¹מראשו ועד רגליו [א]ראשו ולא ראשו בכלל רגליו ולא רגליו בכלל ת"ל ²עד יום האחד ועשרים לחודש בערב [א]רבי אומר אינו צריך ראשון וראשון בכלל שביעי ושביעי בכלל אפי' תימא רבי שקולי משקלי קראי מכדי כתיב ³מבן חודש ועד בן חמש שנים תו מבן חמש א] (ועד בן כ') למה לי הילכך אישתקלו להו אמר מר ראשו ולא ראשו בכלל רגליו ולא רגליו בכלל מנלן איבעית אימא שאני סימנים דגופו מסימנים דראשו איבעית אימא לכל מראה עיני הכהן: ר"א אומר עד שיהו יתירות על השנים חודש ויום אחד: תניא ר"א אומר נאמר כאן למעלה ונאמר להלן ב] ⁴חודש ומעלה מה להלן מבן חודש ויום אחד אף כאן (מבן) חודש ויום אחד ואימא כי התם מה התם חד יומא אף כאן חד יומא א"כ ג"ש מאי אהני [ב]ת"ר שנה האמורה בקדשים שנה האמורה בבתי ערי חומה שתי שנים שבשדה אחוזה ושש שנים שבעבד עברי ג] וכן שבבן ושבבת [ג] כולן מעת לעת [ב]שנה האמורה בקדשים מנלן [ד]אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא ⁵כבש בן שנתו שנתו שלו ולא של מנין עולם [ג]שנה האמורה בבתי ערי חומה דכתיב ⁶עד תום שנת ממכרו [ה]ממכרו שלו ולא שנה למנין עולם שתי שנים [ד]שבשדה אחוזה דכתיב ⁷במספר שני תבואות ימכר לך [ה]פעמים שאדם אוכל שלש תבואות בשתי שנים [ו]שש שנים שבעבד עברי דכתיב ⁸שש שנים יעבוד ובשביעית זימנין דבשביעית נמי יעבוד [ז]ושבבן ושבבת כולן מעת לעת למאי הילכתא אמר רב גידל אמר רב [ו]לערכין רב יוסף אמר לפרקין דיוצא דופן א"ל אביי לרב יוסף מי פלגיתו א"ל לא אנא אמרי חדא והוא אמר חדא הכי נמי מסתברא דאי ס"ד פליגי ד] מ"ד לערכין לא אמר ליוצא דופן והאמר רב הילכתא ה] בכולה פירקא מעת לעת ואלא למאן דאמר לערכין מ"ט לא אמר ליוצא דופן דומיא דהנך מה הנך דכתיבא אף הנך דכתיבא ואידך אי סלקא דעתך דכתיבא האי שבבן ושבבת
שבזכר

רש"י

כענין שנאמר מראשו ועד רגליו. דפשיטא לן כדמפרש לקמן מראשו ולא ראשו בכלל: **ת"ל עד יום האחד ועשרים לחדש בערב.** אלמא יום ראשון בכלל כדכתיב ברישא דקרא בערב תאכלו מצות ושביעי נמי בכלל מסיפיה דקרא כדכתיב בערב: **שקולי משקלי קראי.** שקולין הן ו] המדרשות. לפי מדרשו של רבי יש להכריען כלמטה ויש להכריען כלמעלה ז] כדכתיב מבן חדש ועד בן חמש שנים והיה ערכך וגו' ואמרינן עד ועד בכלל הרי בן חמש כלמטה והדר כתיב ואם מבן חמש שנים ועד בן כ' וגו' ולרבי מבן חמש ובן חמש בכלל דהאמר מיום הראשון ח] הראשון בכלל הרי שנת ה' כלמעלה הלכך אי לאו ג"ש לא קמה לן הכרעה להיכא: **מבן ה' תו ל"ל.** הכי ה"ל למיכתב ועד בן עשרים שנה והיה ערכך וגו' ועד בן ששים שנה והיה ערכך וגו': **שאני סימנין דגופו מסימנין דראשו.** דסימני נגע שבמקום שיער נידון בשיער לבן ט] ובנגע שבמקום בשר נידון בשיער לבן ובפסיון: **לכל מראה.** ואינו יכול לראות בראש מפני השיער וברגל בין אצבע לאצבע: **ונאמר להלן.** גבי לוים חדש ומעלה מה להלן חדש ויום אחד כדכתיב מבן חדש ומעלה דכבר נכנס בה חדש י] האחר אף כאן חדש ויום אחד: **מה התם חד יומא.** מה מעלה דכתיב גבי חדש לא הוי אלא חד יומא אף מעלה דהכא גבי שנים לא הוי אלא חד יומא: **ג"ש מאי אהני לי.** בלא ג"ש ידענא דחד יומא בעינן דהא ומעלה כתיב: **שנה האמורה בקדשים.** כגון (במדבר כח) כבשים בני שנה: **שתי שנים שבשדה אחוזה.** יא] (שהוא) שהמוכר שדה אחוזה אינו רשאי לגאול עד שתהא ב' שנים ביד הלוקח דכתיב (ויקרא כה) במספר שני תבואות ימכר לך ומיעוט שנים שתים: **ושבבן ושבבת.** שנים האמורים בבן ובבת ולקמן מפ' להו: **מעת לעת.** אותו יום ואותה שעה לשנה הבאה ולא אזלינן בתר מנין עולם דכי מטי תשרי ניחשוב ליה שתא: **שני תבואות.** כיון דכתיב שני יב] שני תבואות במשמע תבואות ל"ל אלא מלמד שכל תבואה שימצא באותן ב' שנים יאכל ואפי' ג' כגון אם מכרו לו בניסן מליאה קמה יג] ולא יגאלנה עד שתי שנים בניסן באותו יום ואם קדם וקצר הרי שאכל ג' תבואות וכשיפדנה יד] מוכר יחשוב שנים מיום שמכרה עד היובל אם היו עשר שנים והוא מכרה בעשרה מנים נמצא שמכרה לכל שנה במנה שהרי ביובל היתה עתידה לחזור הלכך כשהוא פודה עכשיו נותן שמנה מנים לשמנה שנים הנותרים וזה אכל שלש תבואות שוות טו] כמה מנים בשתי שנים ואילו הוה אזלינן בתר מנין עולם מתשרי הבא בשנה האחרת הוה פריק ליה ולא הוה אכיל אלא שתי תבואות: **לערכין.** דלא אזלינן בשנת חמש ועשרים וששים בתר מנין עולם: **לפרקין דיוצא דופן.** במסכת נדה (דף מה:) טז] בן י"ב שנה נדריו נבדקין בן י"ג נדריו קיימין בת אחת עשרה נדריה נבדקין בת שתים עשרה נדריה קיימין וכן הרבה שנות בן ובת יז] שנינו שם וקאמר הכא דכולהו מעת לעת שנולדו: **האמר רב.** התם במסכת נדה (דף מז:): **הלכתא בכולה פירקין.** דיוצא דופן מעת לעת: **מ"ט לא אמר ליוצא דופן.** הואיל וסבירא ליה נמי התם מעת לעת: **אמר לך אפי' הכי הכא** לא קתני להו דומיא דהנך שנה דקדשים ועבד עברי קתני דכתיבי באורייתא והנהו שנים דיוצא דופן כולהו דרבנן:

תוספות

ואי בעית אימא לכל מראה עיני הכהן. ואינו יכול לראות בראש מפני השער וברגל בין אצבע לאצבע וא"ת הכא משמע דפרח בכולו לא שייך ברגל ובאיזהו מקומן (זבחים דף מט:) לא משמע כך יח] דאיכא התם ר' נתן בן אבטולמוס אמר מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה נאמר קרחת וגבחת בבגדים ונאמר קרחת וגבחת באדם מה להלן פרחה בכולו טהור אף כאן פרחה בכולו טהור והתם מנלן דכתיב מראשו ועד רגליו מה להלן כולו הפך טהור פירוש ברגל אף כאן פי' בראשו כולו הפך טהור [משמע] דפריחה שייך שפיר ברגל דיליף ראש מרגל: ז] **ופדויו** מבן חדש ומעלה. וחפשנו אחר מקרא זה ולא מצאנוהו כ"א ופדויו מבן חדש תפדה ושמא דריש הכי מדכתיב ופדויו מבן חדש דמשמע מבן חדש ומעלה מדלא כתיב בן חדש: **שנתו** שלו ולא שנתו של עולם. הק' הרב שמואל בן הרב אלחנן ל"ל קרא להכי תיפוק ליה מסברא דאלת"ה היאך נמצא תמידין כשרין לר"ה שאם נולד קודם ר"ה מיד כשנכנס ר"ה בן ב' שנים הוא ואנו כבש בן שנה בעינן לתמידין ואם הוא נולד יום ר"ה מחוסר זמן הוא ויש מפרשים דאין אנו מתחילין מנין שנתו כי אם מיום הרצאה כדאמרינן גבי בכור לפני ה' תאכלנו שנה בשנה ואמרינן (ר"ה דף ו:) דאין אנו מונין אלא מיום הרצאה ה"נ אמרינן הכא ואינו כן דלא אמרינן דין זה כ"א לענין בל תאחר אבל לענין מניין שניו לא דהא אמרינן בפ"ב דזבחים (דף כה:) דשעות פוסלות בקדשים פי' אם שחט כבש יט] [ביום] השלמת שנתו קודם שהגיע מעת לעת דלידתו ולא הספיק לזרוק הדם עד שעבר מעת לעת לשעת לידתו פסול ואי אזלינן ביה אחר הרצאה לא תמצא דין זה שהרי לעולם כ] הוא בן שנתו אלא ש"מ דאזלינן אחר הלידה ממש א"כ הדרא קושיא לדוכתיה ואומר מורי ה"ר שמואל דשפיר כא] (איצטרכו תרי קראי) דאי לאו הכי לא אמרינן ביה מעת לעת כדאי' לקמן בפרק בתרא (דף לא.): **במספר** שני תבואות פעמים שאדם אוכל ג' תבואות בב' שנים. וא"ת היכי דרשינן מהאי קרא הכי ואימא ד' תבואות כב] לפי שבשני משמע שנים ותבואות משמע שנים הרי כאן ארבע וי"ל דדריש ממספר כג] דמשמע שני תבואות וה"ל למכתב תבואה משמע שתבואה כד] אחת יש עדיין וקשה לר"י שאפי' אנו מונין לשנות העולם נמצא ג' תבואות בב' שנים כגון שמכר לו בב' בתשרי שדה מליאה פירות שכשיגיע תשרי של שנים הבאים קצר כבר פירותיו מכ"ט באלול וי"ל דשכיח טפי שלשה תבואות בב' שנים שאנו מונין מעת לעת יותר משאנו מונין לבריאת עולם:

ובשביעית נמי יעבוד. הקשה הרר"י בן יום טוב דהא לא שמעינן מהכא אלא מעת לעת של שנה אחרונה אבל מעת לעת של שאר שנים מנלן אימא דל' יום שלפני ר"ה חשיבי שנה והשיב לו רשב"ם דקרא ובשביעית גלי לן אשנה אחרונה והוא הדין לשאר שנים דאזלינן בהו מעת לעת דומיא דהנך דכתיבי:
לערכין

תוס' ד"ה ואי בעית אימא כו' מרגל. וצ"ל דהתם מיירי על גבי הרגל דשייך ביה שפיר לכל מראה עיני הכהן והכא מיירי בין אצבע לאצבע: **ד"ה ופדויו מבן חדש ומעלה.** מקרא זה אינו נמצא אלא כתי' ופדויו מבן חדש תפדה, אלא דאמרי' בבכורות פ' יש בכור (מט.) דאינו רשאי לפדות את הבכור עד יום שלשים וא' וגמרי' חדש חדש ממדבר דכתי' בהו ומעלה, הלכך חשוב כאילו כתי' ופדויו מבן חדש ומעלה, תוספי הרא"ש ז"ל: **ד"ה שנתו כו' מחוסר זמן הוא.** גליון. ועוד קשה א) מנלן דשעות פוסלות בקדשים דאי משנתו שלו ולא שנתו של עולם [לאו מילתא] הוא דהא בערכין (לא.) איצטריך תרי קראי חד למעוטי שנת עולם וחד לומר דבעינן מעת לעת וי"ל דקושיא חדא מתרצא לאידך דע"כ שנתו לא איצטריך למעוטי שנת עולם דמתמיד נפקא, דא"כ לא תמצא תמיד כשר כדפי', אלא איצטריך משום מעת לעת ולומר דשעות פוסלות עכ"ל הר"ר אליעזר משנזא: **בא"ד. בתרא.** דאמרינן ורבנן ההוא מבעיא ליה שנת ממכרו שלו ולא שנת של מנין העולם וימים מבעיא ליה מעת לעת דאי מעד שנת ממכרו הו"א מיום ליום אין מעת לעת לא ה"נ הו"א הכא אילו לא כתיבי תרי קראי:

א) ואף דבזבחים ד' כה: מפיק ליה מדכתיב גבי פסח זכר בן שנה יהיה לכם ע"ש איכא למימר דפסח שאני דחמיר ולא גמרינן מיניה לשאר קדשים.

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ז מהל' טומאת צרעת הל"ו:
טו ב מיי' פ"א מהל' מעה"ק הלי"ג:
טז ג מיי' פי"ב מהל' שמטה ויובל הל"א:
יז ד מיי' שם פי"א הלכה ט:
יח ה מיי' שם הל"ו:
יט ו מיי' פ"ג מהל' עבדים הל"ג:
כ ז מיי' פ"א מהל' ערכין הלכה ד:

מוסף רש"י

הובא בעמוד הבא

שיטה מקובצת

רגליו ולא רגליו בכלל. הקשה הר"ר אלחנן דהכא משמע דפריחה בכולו טהור חוץ מרגליו, וקשה מהא דאמרי' בזבחים (דף מ"ט ע"ב) ואיתקש ראשו לרגלו מה להלן כולו הפך לבן פרח בכולו טהור אף ראשו פרחה בכולו טהור והא לא אשכחן פריחת נגע (בכולו) [ברגליו] דטהור, וי"ל דכי היכי דחלוקים רגליו מכל הגוף שאם פרחה בכל הגוף בלא רגליו דטהור ה"נ אם פרחה בכל רגליו בלא שאר הגוף טהור. ונ"ל דהאי שינויא ליתא דכל נגע עור בשר אינן נטהרין בפריחה עד שתפרח בכל מקום הראוי ליטמא בנגעי עור הבשר, ובפרק ו' דנגעים (מ"ח) קתני אלו מקומות באדם וכו' ואין מעכבין את ההופך כולו לבן וכו' וחשיב התם וכף הרגל וגם אינו מטמא בבהרת. ופי' רבינו שמשון משום דחשיב כבית הסתרים לפי שאדם דורך עליו והוא מכוסה תמיד, והאי דקאמר הכא ולא רגליו בכלל היינו כף הרגל, והאי דקאמר מה רגליו פרחה בכולו טהור היינו בהרת שעל רגליו שאם פרחה בכולו טהור: **שנה האמורה בקדשים.** נ"ב וז"ל הרא"ש ז"ל בסוף פרק יוצא דופן (נדה מז:), בפ"ב דזבחים (כה:) איכא למ"ד שעות פוסלות בקדשים דדריש שה תמים זכר בן שנה יהיה שיהיו כל הוויותיו תם ובן שנה, ופריך מי איכא מידי דבשעת שחיטה בן שנה ובקבלה והולכה בן שתי שנים, אמר רבא זאת אומרת ששעות פוסלות בקדשים, והשתא מעת לעת של קדשים אינו שוה לאחרים דלא בעינן בהו מעת לעת בשעות כדפי' לעיל (תוס' הרא"ש נדה מד: ד"ה שלשים) גבי שלשים יום איכא ביניהו, ושנה דבתי ערי חומה נמי משמע בפרק בתרא (לא.) דבעינן מעת לעת אף בשעות דדריש התם עד תום שנת כו', והקשה רבינו מאיר מאי איצטריך האי קרא גבי קדשים. מההוא קרא דדריש בזבחים בן שנה יהיה דשעות פוסלות ידעינן דלשנתו מנינן, דאי מנינן למנין העולם לא משכחת לה דבשחיטה היה בן שנה ובזריקה היה בן שתים שאם שחטו סמוך לבין השמשות וזרקו בלילה תיפוק לי משום פסול לילה ואם זרקו למחר תיפוק לי משום לן, ותירץ דאיצטריך ההוא קרא לאשמועינן דפסול משום עברה זמנו ואם עלה ירד כדאמרינן בפ' בתרא דזבחים (קיב:) גבי בני יונה שעבר זמנן שאם עלו ירדו. וסד"א כיון דבשעת שחיטה היה בן שנה וזרקו לא ירד קמ"ל קרא כיון דבשעת הקבלה היה יותר מבן שנה אם עלה ירד. ונ"ל דאי לאו דידעינן מהכא דבתר שנה דידיה אזלינן לא הוה דרשינן מיהיה דשעות פוסלות וכן גבי בתי ערי חומה איכא תרי קראי:

מסורת הש"ס

א) [לקמן כד:], ב) נדה מז: [כל הענין תוספתא דפרה ספ"א], ג) [ע' תוס' נדה מז: ד"ה כולן], ד) [בכורות כז:], ה) [לקמן לא.], ו) [ע' תוס' לקמן ריש יט.], ז) עיין רש"ק שגירסא אחרת היה להם ולפירוש רש"י ניחא,

תורה אור השלם

1. וְאִם פָּרוֹחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בָּעוֹר וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אֵת כָּל עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן: ויקרא יג יב
2. בָּרִאשֹׁן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעָרֶב: שמות יב יח
3. וְאִם מִבֶּן חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כָּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כָּסֶף: ויקרא כז ו
4. פְּקֹד אֶת בְּנֵי לֵוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וָמַעְלָה תִּפְקְדֵם: במדבר ג טו
5. וּבִמְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תֹר לְחַטָּאת אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן: ויקרא יב ו
6. וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ: ויקרא כה כט
7. בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאֹת יִמְכָּר לָךְ: ויקרא כה טו
8. כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבַשְּׁבִעִת יֵצֵא לַחָפְשִׁי חִנָּם: שמות כא ב

שינויי נוסחאות

א] תו מבן חמש שנים ועד בן עשרים למה לי (ש"מ), **ב]** נוס' דפו"ר: ונאמר להלן ופדויו מבן חדש ונ"ב, ס"א אינו וכן גירסת רש"י ז"ל אבל התוס' גורסין אותו (ש"מ), **ג]** ושבבן ושבבת (ש"מ), **ד]** ומ"ד לערכין (ש"מ), **ה]** בכולה פרקין (ש"מ), **ו]** הן המקראות לפי (ש"מ), **ז]** כלמעלה כתיב מבן חדש (ש"מ), **ח]** הראשון וראשון בכלל (ש"מ), **ט]** להוב ובפסיון ונגע שבמקום (ש"מ), **י]** בס"א: נכנס בהחדש ודפו"ר בחדש, **יא]** תיבת שהוא נמחק (ש"מ), **יב]** שני שתי שנים במשמע (ש"מ), **יג]** קמה לא יגאלנה (ש"מ), **יד]** וכשיפדנה הגואל יחשוב (ש"מ), **טו]** שוות שלש מנים (ש"מ), **טז]** נדה הוא ומיירי בה טובא בן (ש"מ), **יז]** ובת שנויין שם (ש"מ), **יח]** כך דאמרי' התם (ש"מ), **יט]** שחט כבש אם השלימה שנתו (ש"מ), **כ]** כל היום (צ"ק), **כא]** ל"ל איצטריך קרא [וגי' ל"ק איצטרכו לקמן תרי קראי], **כב]** דלפי (צ"ק), **כג]** בדפו"ר דמשמע שנים ותבואות דה"ל למיכתב, **כד]** שתבואה אחרת יש (ש"מ),

רבינו גרשום

ראשו ולא ראשו בכלל עד רגלו ולא רגלו בכלל משום דכתיב לכל מראה עיני הכהן וראשו ורגליו אינן נסקרין ביחד בסקירה אחת: **ת"ל עד יום האחד ועשרים לחדש בערב.** לסוף הימים היינו ראשון ושביעי בכלל: **ר' אומר אינו צריך.** אלא כיון דכתיב ביה מיום הראשון ועד יום השביעי תרווייהו הוו בכלל ולא איצטריך ג"ש: **שקולי משקלי קראי.** שאין אנו יודעין אם נאמר עד ועד בכלל אי לא דכשם דמשמע למטה כך משמע למעלה. כיצד שאם נאמר אם מבן חדש ועד בן חמש שנים דמשמע שתהא שנת חמש בכלל הכי נמי כתיב אם מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה דמשמע שתהא שנת חמש כלמעלה הימנה עד עשרים הילכך איצטריך ג"ש: משום הכי לא אמרינן ראשו בכלל ורגליו בכלל **דשאני סימנים דגופו מסימנים דראשו.** דסימנין דגופו נידונין בשער לבן ובפסיון וסימנים דראשו נידונין בשיער צהוב: **לכל מראה עיני הכהן.** ואין עיני הכהן שולטות להסתכל בראיה אחת ראשו ורגליו: **מה להלן.** חדש ויום אחד דכתיב [ביה] ומעלה: **מה התם חד יומא.** יותר על מה שכתוב [בתורה] דכתיב ופדויו מבן חדש תפדה אף הכא נמי חד יומא שלא יהו יתירות על השנים אלא יום אחד: **[א"כ ג"ש מאי אהני ליה.** אלא להכי אתיא ג"ש לחדש ויום אחד: **כולן] מעת לעת.** [י"ב חדש] מיום ליום. ולא [שנה] למניינו של עולם דאי למנין העולם מתשרי ועד ניסן עלתה לו שנה: **פעמים שאדם אוכל [ג' תבואות בב' שנים].** כגון שמכרה לו לפני ר"ה והיא מלאה פירות הרי זה אוכל פירות אלו וזורעה ואוכל ממנה פירות לפני ר"ה אחד [וחוזר] וזורעה ואוכל ממנה פירות עד ר"ה נמצא אוכל שלש תבואות בשתי שנים ואי אזלינן בתר שנים של עולם כיון שמכרה לו לפני ר"ה כיון שהגיע ר"ה הבאה נמצאו יוצאות שתי שנים: **שש שנים יעבוד ובשביעית.** דמשמע דבשביעית נמי יעבוד דוי"ו מוסיף על ענין ראשון כשקנאו בחצי שנה ראשונה: **[לערכין.** חמש שנים ועשרים וששים שנה האמורין בערכין כולן מעת לעת: **לפירקין דיוצא דופן.** דמס' נדה דתנן התם בת ג' שנים ויום אחד בן תשע שנים ויום אחד בת י"א שנה ויום אחד בת י"ב שנה ויום אחד בן י"ב שנה ויום אחד בן י"ג שנה כל אלו שנים מעת לעת]: **מי פליגיתו.** את ורב גידל דאת לא סברת דרב גידל: **לא פליגינן** אנא אמרי משמיה דרב חדא והוא אמר חדא: **דומיא [דהנך].** דבתי ערי חומה ושדה אחוזה ועבד עברי וערכין כתיבי בתורה בפירוש: **אי ס"ד.** משום דכתיבא באורייתא קא מרבה לערכין: